

‘WEER DIE DONKERE SCHERMPJES...’

Gevolgen van de lockdowns voor het talenonderwijs

Na een lange lockdown startten docenten het schooljaar 2020–2021 vol goede moed. Gelukkig, gewoon weer in de klas. Maar in december moesten scholen hun deuren opnieuw sluiten. Weer kregen de meeste leerlingen onderwijs via het scherm. *Levende Talen Magazine* zocht in de zomer van 2020 – na de eerste lockdown – een aantal docenten op. Na nog een lockdown komen ze opnieuw aan het woord. Maken zij zich zorgen? ‘Het waren twee slechte jaren voor Frans.’

Foto: Tom van Limpt

MARJOLIJN VOOGEL

Een eenmalige boze droom leek de lockdown te zijn, in het voorjaar van 2020, als gevolg van de uitbraak van COVID-19. Het bleek anders uit te pakken: inmiddels is Nederland verschillende golven en varianten verder. Ook de lockdown van scholen bleek geen unicum. Al in december van 2020 was het opnieuw raak en gingen de schooldeuren voor de meeste leerlingen dicht. En dat bleven ze weer, maandenlang. In de zomer van 2020 sprak ik een aantal talendocenten (Voogel, 2020). Precies een jaar later zocht ik hen opnieuw op. Hoe staat het nu met deze docenten en hun leerlingen? Welke gevol-

gen zullen de twee lockdownjaren op hen hebben? En hoe ondervond het talenonderwijs steun van de gelden die de overheid ter beschikking heeft gesteld?

Camera

‘In het begin van vorig schooljaar was ik heel positief’, vertelt Claudia Bastings-Hempel, docent Duits op het Koning Willem I College te Tilburg. ‘We begonnen allemaal vol goede moed. We hebben toen erg ingezet op het persoonlijk ontwikkelingsplan van onze leerlingen, vooral bij diegenen die met de hakken over de sloot waren bevorderd. De belangrijkste zaken voor Duits herhaalden we. Ook startten we met een nieuwe, Duits-

Duitse editie van *TrabiTour*, en met een pilotproject FLEX, waarbinnen leerlingen slechts drie vakken per dag krijgen. Erg leuk! En toen kwam de lockdown en ik dacht: daar gaan we weer, weer die donkere schermpjes, weer de hele dag thuiswerken...’

Ook Ibtissem Garram, docent Frans op het College De Heemlanden in Houten, vond het weer een nare periode. ‘Ik had geen grip op de dingen. Je kunt niet naar leerlingen lopen om een complimentje te maken, of om ze even aan te raken. Vergis je niet: leerlingen worden door ons beïnvloed. Ik miste de kinderen in de klas. Achter de camera zag ik vaak sombere gezichten. Ik denk wel dat kinderen het zwaar hebben gehad.’

Lastig voor sommige docenten was ook dat regels bleven veranderen, zelfs met de ervaringen van de eerste lockdown. Bastings-Hempel: ‘De wijze waarop wij onze online lessen moesten vormgeven, is verschillende keren veranderd. Zo moesten we aanvankelijk leerlingen die hun camera niet aanzetten absent melden, een regel die niet te handhaven bleek, omdat het voor sommige leerlingen technisch onmogelijk bleek. De online lessen bij ons duurden dertig minuten; na tien minuten instructie moesten leerlingen twintig minuten aan een opdracht werken. Deden ze dat structureel niet, dan werden ze naar school gehaald en moesten ze in de mediatheek werken.’

‘De betrokkenheid was weg – die bouw je op in het klaslokaal, niet online’

Valérie Ungerer geeft Frans op het Hilversumse A. Roland Holst College. Ook zij verzucht dat online lesgeven ‘gewoon niet hetzelfde is’. Toch zijn er volgens haar ook positieve aspecten aan lesgeven op afstand. Ungerer: ‘Ik ben heel blij dat we de lesmethode hebben kunnen loslaten. Wij hebben ook afgelopen jaar meer met projecten gewerkt. Zo heb ik bijvoorbeeld met mijn leerlingen uit drie havo een onderzoekje naar de strips van Asterix en Obelix gedaan.’ Werken met halve klassen – toen dat weer kon – gaf ook voordelen, aldus Ungerer. Zo was er meer aandacht voor elke leerling. Ungerer: ‘Nu kon ik beter differentiëren en met leerlingen in gesprek gaan. Want leerlingen weten vaak heel goed wat ze kunnen. Kinderen en jongeren kunnen veel meer dan wij denken.’ Claudia Bastings-Hempel beaamt dat: ‘Regelmatig hebben wij op school scans uitgevoerd om bij leerlingen na te gaan waar zij denken dat hun problemen zitten. Leerlingen gaven heel goed aan waar het aan schortte, bijvoorbeeld op het gebied van time-management.’

Motivatie

Ron Zwinkels is docent Duits aan het Monseigneur Frencken College te Oosterhout. Of liever gezegd: was. Na zeven jaar op die school, is hij dit schooljaar gestart aan het Wolfert Tweeklas in Rotterdam. Bij de vraag of zijn leerlingen achterstanden hebben opgelopen verzucht hij dat er ‘een heel groot motivatieprobleem is’. Zwinkels: ‘Natuurlijk zijn er verschillende leerlingen. De leerlingen die altijd graag laten zien wat ze gedaan hebben, hebben misschien wel veel meer gedaan en geleerd. Maar er is ook een groep lamgeslagen leerlingen die het niet op konden brengen. Die vonden het heel lastig om te zien waarvoor ze het deden. Degenen die van zichzelf vinden dat ze het kunnen en degenen die onzichtbaar werden, hebben het meest geleden. Zij hebben niet voldoende kilometers kunnen maken en hebben het leren niet kunnen oppikken. Over hen maak ik me zorgen.’ Achterstanden ziet Zwinkels dan ook vooral bij de vaardigheden. Voor zijn vak Duits vooral bij leesvaardigheid.

Ibtissem Garram constateert eveneens dat de motivatie van leerlingen enorm is gedaald tijdens de lockdown.

‘De betrokkenheid was weg – die bouw je op in het klaslokaal, niet online. Ik doe heel veel in de klas om Frans aantrekkelijk te maken, ook buiten het boek om. Een Frans ontbijt, dat soort zaken. Nee, het waren twee slechte jaren voor Frans.’ Op haar school blijkt dat ook uit de keuze van leerlingen. Garram: ‘We zien dat het aantal leerlingen dat Frans kiest, dit jaar echt veel lager ligt. Daar zijn wij als sectie wel van geschrokken.’ Achterstanden constateert Garram voor het Frans vooral bij grammatica en vocabulaire. ‘Een woord als *toujours*, dat ze in de onderbouw leren, kennen ze niet meer... De basiswoordenschat is er niet. Maar ja, ze hebben dan ook maar drie toetsen gehad.’

‘Een woord als *toujours*, dat ze in de onderbouw leren, kennen ze niet meer...’

De basiswoordenschat is er niet’

Haar collega Valérie Ungerer zegt: ‘Leerlingen die hun werk hebben gedaan en met mijn feedback aan de slag gingen, hebben geen achterstanden opgelopen. Er is altijd een aantal leerlingen dat minder gemotiveerd is. Ook zijn er leerlingen die Frans moeilijk vinden. Voor die leerlingen, bij wie het minder goed lukt, is het met afstandsonderwijs makkelijker om te duiken.’

Spagaat

Grote zorgen over vakinhoudelijke achterstanden maken de docenten zich niet. Garram: ‘Die achterstanden zijn er wel, maar die zijn te verhelpen.’ Volgens haar zitten de achterstanden vooral bij de kernvakken. Garram: ‘Het aantal leerlingen dat onvoldoendes scoort bij Nederlands is hoog. Hun moedertaal! Ook bij Engels lopen veel leerlingen achter.’ Bastings-Hempel ziet ook meer problemen bij de kernvakken: ‘Bij wiskunde moet je gewoon heel veel oefenen. Daar hebben veel leerlingen

‘Het aantal leerlingen dat onvoldoendes scoort bij Nederlands is hoog. Hun moedertaal! Ook bij Engels lopen veel leerlingen achter’

onvoldoende motivatie voor op kunnen brengen.’ Volgens haar zitten de grootste achterstanden dan ook in de leervaardigheden: het werk plannen, gestructureerd huiswerk doen. Ook ziet zij problemen op het sociaal-emotionele vlak.

De motivatie verdween wellicht ook als gevolg van de maatregelen die de overheid en scholen namen. Op alle scholen werd soepeler omgegaan met overgangsnormen. Claudia Bastings-Hempel en Ron Zwinkels constateerden dat toen leerlingen een vak bij het eind-examen mochten wegstrepen, de leerlingen zich veel minder inzetten voor Duits. Zwinkels: ‘Er zijn te veel uitwegen geweest voor leerlingen. Bij hen heerste een sfeer van: “Het komt wel goed”, en: het kwám ook goed! Want we bleven ze uitwegen bieden. Bijvoorbeeld door de examens te spreiden en herkansingen aan te bieden. Dat stimuleert niet om optimaal te presteren. Op een gegeven moment waren er meer herkansingen dan tentamens... De resultaten zijn niet echt geweldig. Hebben we dat niet deels ook aan onszelf te danken? In sommige gevallen vond ik dat jammer, want eigenlijk kunnen ze het wel. Het is best een spagaat.’

Zwinkels zet ook vraagtekens bij de besteding van de hulpvelden van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) op zijn school in de vorm van hulplessen: ‘Vaak

vinden die plaats in het achtste of negende uur en dan is de opkomst erg laag.’ Dat hangt ook wel samen met de positie van het Duits op school. Zwinkels: ‘Duits is geen prioriteitsvak. Daar ligt niet de focus, niet van school en niet van de leerlingen. Bij de hulp komen eerst de kernvakken aan bod.’ Ook de school van Bastings-Hempel kocht huiswerkbegeleiding in, van Ready to School. Leerlingen kregen workshops waarin zij leerden hoe zij hun huiswerk beter konden doen. Bastings-Hempel: ‘Het werd met veel enthousiasme opgezet, maar het hielp niet, ook doordat veel links niet werkten. Dat heeft ons veel geleerd; het geld moet natuurlijk wel zinvol besteed worden.’ Tijdens ons gesprek werd er op haar school vergaderd over actieplannen voor het schooljaar 2021–2022. Bastings-Hempel: ‘Onze sectie heeft aangegeven dat zij vakinhoudelijke zaken graag zelf wil aanpakken en niet met hulp van externe partijen. Volgens mij zou de school vooral in de docenten moeten investeren, zodat er meer ruimte is om de leerlingen die dat nodig hebben, extra te begeleiden.’

Op de school van Ibtissem Garram, het College De Heemlanden, wordt geïnvesteerd in kleinere klassen: ‘Twintig leerlingen in plaats van dertig, vanaf de eerste klas. Ook hebben we afgesproken om achterstanden meteen te signaleren, bij ouders en bij het management, om zo snel actie te kunnen ondernemen.’ Valérie Ungerer zit niet in de werkgroep die op haar school is ingesteld om te bekijken hoe de NPO-gelden moeten worden besteed. Er werd onder meer een bijlesbedrijf opgezet door een oud-leerling. Als het aan Ungerer lag? ‘Dan zou ik inzetten op meer tijd voor het coachen van leerlingen.’ Ook Ron Zwinkels is van mening dat de sociaal-emotionele begeleiding van leerlingen de komende tijd extra aandacht behoeft: ‘Ik denk dat je flink moet investeren in de groepsdynamiek in de klas. Daar heb je het hele jaar profijt van.’ ■

Reageren? Eigen ervaringen delen? Neem contact op met Marjolijn Voogel, taalredacteur Frans, via <marjolijn.voogel@gmail.com>.

LITERATUUR

Voogel, M. (2020). ‘Wat leuk dat ik je zie...!’ Lockdownleservaringen bij Frans, Duits en Engels. *Levende Talen Magazine*, 107(7), 4–8.